

Yhteistuumin päin perhettä

Turku kehittää systemaattisesti perhehoidon palveluketjunsä jokaista osasta monialaisena yhteistyönä, johon myös perhehoitaja-mentorit ovat antaneet panoksensa. Tavoitteena on, että oma vastuutyöntekijä kulkisi perhehoitajan rinnalla valmennuksesta lähtien. Perhehoitoa saatetaan jatkossa kokeilla myös osana jälkihuoltoa.

TEKSTI OLLI KOIKKALAINEN KUVAT LAURA OJA

Varsinais-Suomesta kuuluu kummia. Vaikka korona-arki on karsinut minimiin perhehoidon markkinointiin sopivat tilaisuudet ja tapahtumat, sijaishemmetoiminnasta kiinnostuneiden määrä tuntuu olevan selvässä kasvussa Turussa.

Miten näin on päässyt käymään? Tätä olemme kokoon-tuneet pohtimaan yhteisen pöydän ääreen pienellä köhi-mättömällä porukalla kasvomaskeihin verhoutuneina, turvaetäisyyksien päässä istuen ja käsidesiä säästämättä.

– Meille on tullut viime syksystä alkaen viikoittain yhteydenottoja ihmisiltä, jotka kaipaavat tietoa sijaishem-memmäksi ryhtymisestä. Olisiko ihmisillä nyt sitten entistä paremmin aikaa miettiä tällaista vaihtoehtoa, perhehoidon koordinaattori **Satu Kivelä** Turun kaupungin perhe- ja sosiaalipalveluista aprikoi.

– Vai olisiko hyvän kellon kalkatus alkanut kuulua? Kun tekee hyvää työtä, sana leviää. Me perhehoitajat rekry-toimme myös tuttaviamme, pöytyäläinen perhehoitaja-mentori **Sari Petäjoki** sanoo.

– Niin, moni on kyllä sanonut, että on saanut yhteistie-toimme ystävältään. Minä olen sitten usein ensikontakti näihin perheisiin, ja on ollut tosi ihanaa päästä kertomaan, että olemme saaneet paljon uusia vakansseja ja muutenkin täällä puhaltavat uudet tuulet, Kivelä kertoo.

Johtava sosiaalityöntekijä **Maija Santamaa** Turun kaupungin perhe- ja sosiaalipalveluista muistuttaa, että Turussa perhehoitajien rekrytoinnissa on viime aikoina kiinnitetty entistä enemmän huomiota myös some-näky-vyyteen ja siihen, miten tuoda esiin toiminnan onnistu-misia ja positiivisia muutoksia.

– Ehkä ihmisten tietoisuus tosiaan on kasvanut, että meillä tehdään töitä ”päin perhettä”, niin kuin täällä Tu-russa nykyään hyvin sanotaan, Santamaa naurahtaa.

Laatu edellä ja kustannukset huomioiden

Turussa lastensuojelun sijaishuolto on perinteisesti ollut nykysuositusten vastaisesti verrattain laitospainotteista. Sijaishuollon työntekijöistä on myös ollut vajuusta, min-kä vuoksi monen perhehoitajankin tyytyväisyys palvelui-den toimivuuteen on ollut koetuksella.

Maija Santamaa (vas.), Kaisa Lehtinen, Satu Kivelä ja Sari Petäjoki näkevät Turun seudun perhehoidon tu-levaisuuden valoisa. Kasvomasteista uskallettiin luopua haastattelun jälkeen ulkona kuvauksen ajaksi.

» Turussa tartuttiin toissa vuonna härkää sarvista ja polkaistiin käyntiin laajamittainen perhehoidon kehittämishanke. Sen puitteissa on perattu ja mallinnettu kaikki sijoitusprosessin vaiheet perhehoitajien rekrytoinnista aina nuorten jälkihuoltoon asti. Yhteisissä työryhmissä ja koulutuksissa on istunut kaupungin eri yksiköiden omien ammattilaisten lisäksi asiantuntijoita Turun naapurikuntien sijaishuoltoyksikkö Tammesta, Perhehoitoliitosta ja perhehoitaja-mentoreiden joukosta.

Kehitystyön tavoitteena on, että perhehoidon prosessin jokaisesta vaiheesta saadaan niin vahva, avoin ja tuettu, että Turun jokainen potentiaalinen lastensuojelun perhehoitosijoitus voidaan toteuttaa.

Vaikka uusien käytäntöjen jalkauttaminen on vasta alkuvaiheessa, kehitys oikeaan suuntaan näkyy jo kasvaneena kiinnostuksena ja positiivisina asiakaspalautteina. Perhehoidon suhteellista osuutta kaikista lastensuojelun sijoituksista on myös saatu hivutettua Turussa lähemmäs maan keskiarvoa yli 50 prosenttiin. Sijaishuollon työntekijöiden tilannekin on parantunut: vakanssit on nyt täytetty, eivätkä sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät ole kohtuuttomia.

Kehittämishanketta vetävän Maija Santamaan mukaan

Kaisa Lehtinen (vas.), Sari Petäjoki, Satu Kivelä ja Maija Santamaa korostavat perhehoidon työntekijöiden ja perhehoitajien yhteistyön tärkeyttä. – Yhteistyötä tarvitaan entistä enemmän, jotta löytäisimme yhteisen kielen, perhehoitaja Petäjoki kiteyttää.

ensisijaisena pyrkimyksenä on ollut nimenomaan parantaa lastensuojelun palveluiden laatua. Perhehoidon suhteellisen osuuden kasvattaminen palvelee samalla myös kaupungin talouden sopeuttamisohjelmaa, sillä perhehoidon kustannukset ovat tunnetusti selvästi pienemmät kuin laitoshoidon.

Perhehoidon uusilla toimintatavoilla ja tukitoimilla Turku tähtää niin ikään siihen, että aiempaa harvempi perhehoitosijoitus katkeaisi ennenaikaisesti. Tällekin on sekä inhimillisiä että taloudellisia perusteita.

– Ennenaikainen katkeaminen on ennen kaikkea lapsen ja perheen kannalta tragedia, mutta se myös kasvat-
taa aina kunnan kuluja, Santamaa sanoo.

Perhehoitaja-mentorien ääni kuuluviin

Kehittämistyön aikana turkulaiset ovat arvioineet perhehoitopalveluiden jokaisen osasen. Paljon huomiota ja uusia tukitoimia on keskitetty etenkin sijoitusten varhaisiin vaiheisiin – myös aikaan ennen sijoituksen alkua. Esimerkiksi avohuollon, sijaishuollon ja vastaanottotoiminnan työntekijöitä ollaan perehdyttämässä perhehoitoon, jottei mahdollinen perhehoitosijoitus kariutuisi ainakaan siihen, ettei heillä ole riittävästi tietoa aiheesta.

Sijoitusten alkuvaiheissa hyödynnetään jatkossa entistä enemmän myös perhehoitajien tietotaitoa ja vertaistukea.

Myös perhehoitajien valmennuksessa puhaltavat uudet tuulet. Turku pyrkii hoitamaan ne alusta loppuun mahdollisimman pitkälle kaupungin omana toimintana. Tätä varten kaupunki on kouluttanut omista työntekijöistään kaksi perhehoitajien PRIDE-valmentajaa.

– Tarvitsimme vielä kolmannen saadaksemme valmennuksen pyörimään kokonaan omana toimintana. Kun valmennus on omissa käsissämme, voimme oppia tuntemaan sijaisperheet ja heidän tukitarpeensa mahdollisimman hyvin jo näinkin varhaisessa vaiheessa, Maija Santamaa kertoo.

Valmennuksessa ja sijoitusten alkuvaiheissa hyödynnetään jatkossa entistä enemmän myös perhehoitajien tietotaitoa ja vertaistukea. Kehittämishankkeessa on ollut mukana kymmenkunta varsinaissuomalaista perhehoitaja-mentoria, jotka ovat tuoneet kaupungin tietoon arvokkaita näkemyksiään muun muassa valmennuksesta, palkkioista ja erilaisten tukimuotojen tarpeellisuudesta.

Perhehoidon koordinaattori Satu Kivelän mukaan perhehoitaja-mentorit ovat tuoneet esiin esimerkiksi sen, että perhehoitajien valmennuksessa voisi hyödyntää myös kunnallisia psykologipalveluita. Ja näin Turussa myös tehdään nykyään.

– Yhteistyö perhehoitajien kanssa on todella tärkeää jatkossakin. Meillä on valmistumassa perhehoidon käsikirja. Haluamme varmistaa vielä etukäteen perhehoitajilta, että sen lopullisesta versiosta tulee varmasti sellainen tietopaketti, jonka kanssa ihka uusi perhehoitajakin voi päästä alkuun, Kivelä sanoo.

Hankkeessa mukana ollut perhehoitaja-mentori Sari Petäjoki on tyytyväinen, että Turun kaupunki on vienyt perhehoitajien toiveita myös käytäntöön. Hän toivoo, että yhteistyö jatkuisi vielä nykyistä tiiviimpänä ja että muutkin kunnat ottaisivat perhehoitajat yhteisen pöydän ääreen kehitystehtäviin.

– Tällainen yhteistyö on perhehoitajien näkökulmasta todella iso asia, ja siitä hyötyy varmasti myös kunta. Työntekijöillä on sosiaalialan koulutus, ja me taas tunnemme perhehoidon arjen. Jokaisessa hankeryhmän tapaamis-

sa ainakin minulle on syntynyt ahaa-elämyksiä, että ”te siis ajattelette asian näin, kun taas meidän näkökulmastamme se on näin”. Yhteistyötä tarvitaan entistä enemmän, jotta löytäisimme yhteisen kielen, Petäjoki sanoo.

Uusia vastuutyöntekijöiden vakansseja

Uusien toimintatapojen lisäksi Turun kaupungin perhehoitoon saatiin hiljattain kaksi upouutta perhehoitajan vastuutyöntekijän vakanssia. Se tuplasi heidän määränsä neljään. Maija Santamaan mukaan perhehoitajien vastuutyöntekijöiden asiakasmäärät pysyvät nyt kohtuullisina ja perheitä on siten mahdollista tukea aidosti paremmin kuin ennen.

Turkulaiset uskovat myös pari vuotta sitten tehdyn organisaatiouudistuksen parantavan palvelujen saatavuutta ja toiminnan läpinäkyvyyttä. Keskeiset perhehoidon työntekijät ja tehtävät, kuten rekrytointi, valmennus, tuki ja osa valvonnasta, ovat nykyään saman yksikön alaisuudessa.

Kullekin perhehoitajalle nimettävän oman vastuutyöntekijän on tarkoitus toimia perhehoitajan ja koko sijaisperheen rinnallakulkijana koko sijoituksen ajan. Tukena ovat myös lapsen perheen kanssa työskentelevä sijaishuollon sosiaaliohjaaja ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Perhehoitajan vastuutyöntekijällä on erityisen tärkeä rooli sijoituksen alkuvaiheessa. Turussa pyritään jatkossa siihen, että hän tapaisi perhehoitajan jo valmennuksen loppuvaiheessa, jotta luottamuksellisen suhteen rakentaminen alkaisi mahdollisimman varhain.

– Sijoituksen alussa tapaamme perhettä mahdollisimman usein ja mietimme yhdessä, millaisia tukitoimia perheelle voitaisiin tarjota kotona tai muualla. Yritämme sanoittaa lasten käytöstä ja toimimme myös linkkinä muihin tukiverkostoihin, perhehoitajan vastuutyöntekijä **Kaisa Lehtinen** Turun kaupungin perhe- ja sosiaalipalveluita kertoo.

Sari Petäjoen mukaan moni perhehoitaja kaipaava juuri tämän tyyppistä työntekijää, joka osaisi auttaa konkreettisesti tukiviidakossa.

Osavuorokautinen perhehoito voisi olla yksi keino auttaa nuorta itsenäistymään asteittain. Saatamme ruveta kokeilemaan sitä.

» – Palvelujärjestelmä on todella laaja. Perhehoitaja kappaa usein työntekijää, joka tuntisi järjestelmän niin hyvin, että pystyisi aina kertomaan, millaisia tukivaihtoehtoja on olemassa ja miten niitä voi ruveta hakemaan.

Petäjoki on iloinen myös siitä, että Turku on edistänyt perhehoitajien tärkeistä tukimuodoista niin ikään sijaishoitopalveluita. Niillä perhehoitajille voidaan taata lyhytaikaisia, esimerkiksi vain muutaman tunnin vapaita. Aiemmin Turku on ostanut sijaishoitoa ulkopuolisilta palveluntuottajilta, mutta nyt kaupunki on ruvennut valmentamaan sijaishoitaajia myös itse.

– Meidän tarkoitus markkinoida nyt keväällä enemmänkin, että haluamme valmentaa uusi sijaishoitaajia. He käyvät PRIDE-valmennuksen, mikä on tärkeä asia, Satu Kivelä toteaa.

Palkkiokäytännöt yhtenäistettiin

Kehitystyön tuloksena perhehoitajan vastuutyöntekijän rooli korostuu entisestään myös sijoituksen loppuvaiheessa. Maija Santamaan mukaan vastuutyöntekijän on määrä toimia tällöin ikään kuin saattaen vaihtajana eli tutustuttaa itsenäistyvä nuori ja perhehoitaja jälkihuollon käytäntöihin ja työntekijöihin jo hyvissä ajoin ennen perhehoitosijoituksen päättymistä.

Turussa suhtaudutaan avoimesti myös perhehoidon uusiin muotoihin jälkihuollon ja perheiden jälleenyhdistämisen kehittämisessä. Yksi vaihtoehto on esimerkiksi osavuorokautinen perhehoito itsenäistyvän nuoren kodissa, entisessä sijaisperheessä tai yhdistelmänä kummassakin niistä.

– Meillä on pohdittu näitä käytäntöjä jälkihuollon työryhmässä. Osavuorokautinen perhehoito voisi olla yksi keino auttaa nuorta itsenäistymään asteittain. Saatamme ruveta kokeilemaan sitä jossain vaiheessa, Santamaa sanoo.

Vaikka iso osa Turun perhehoidon kehitystyöstä on tähännyt kaupungin itse tuottamien palvelujen vahvistamiseen, myöskään kuntarajat ylittävää yhteistyötä ei ole unohdettu. Kehityshankkeen ohjausryhmässä ja osassa työryhmistä on istunut edustajia myös Turun naapurikuntien sijaishuoltoyksikkö Tammesta.

Yhteistyön konkreettisimpana tuloksena perheoi-

don palkkiokäytännöt on viimein saatu yhtenäistettyä Varsinais-Suomen alueella.

– Sijaisperheiden rekrytointi on varmasti yksi asia, jossa voisimme tehdä enemmänkin seutu- ja maakunnallista yhteistyötä. Myös perhehoitajien alueellisia yhteisvalmennuksia on toivottu, mutta tähän ei ole vielä päästy. Yhteistyötä tehdään joka tapauksessa paljon jatkossakin, varsinkin nyt kun sote- ja maakuntauudistus etenee, Santamaa pohtii.

Vaikutukset näkyvät vuosien viiveellä

Turun kaupungin perhehoidon kehittämishankkeen piti alun perin päättyä jo viime vuoden puolella, mutta koronaepidemia on pakottanut muuttamaan suunnitelmia. Esimerkiksi läheisperheiden tukea suunnitteleva työryhmä jatkaa edelleen toimintaansa ja monien kehitystyön tulosten jalkauttaminen on vasta edessä.

Eri henkilöstöryhmille on luvassa paljon koulutuksia; esimerkiksi perhehoidon tukea avataan psykoterapeutti **Jussi Sudenlehden** opein. Turussa lastensuojelun kaiken kehittämisen teoreettisena viitekehysenä on systeminen työote, jonka keskiössä ovat moniammatilliset tiimit sekä ihmisten välisten suhteiden ja koko perheen kokemusten aktiivinen huomioiminen.

Pikkuhiljaa valmistumassa ovat myös perhehoitoketjun kunkin vaiheen toimintaohjeet, jotka on päivitetty osana kehitystyötä. Samoin uunituore perhehoidon käsikirja saattaa nähdä päivänvalon vielä tämän kevään kuluessa.

Maija Santamaa arvelee, että prosessien hiomiseen ja kaiken jalkauttamiseen kuluu varmasti vielä loppuvuosi. Monien uudistusten todelliset vaikutukset lasten ja perheiden hyvinvointiin näkyvät vasta vuosien viiveellä.

– Mutta paljon me olemme myös jo ehtineet ottaa käyttöön uusia menetelmiä ja tapoja aina heti, kun asiat ovat olleet siinä vaiheessa, Kaisa Lehtinen ja Satu Kivelä muistuttavat.

– Se on ihan totta. Vaikka paljon on kesken, meillä on jo saatu hyviä valvonnan ja tuen malleja käyttöön, Santamaa toteaa.

– Sen näkee ja kuulee myös perhehoidon kentällä. Perhehoitajat esimerkiksi kertovat näkevänsä omia työntekijöitään useammin kuin ennen. Suunta on todella positiivinen, Sari Petäjoki päättää juttutuokion. ■

Vaikka moni perhehoidon kehittämissä työn tulos on vielä jalkauttamatta, uusia toimintatapoja on Turussa myös jo käytössä, johtava sosiaalityöntekijä Maija Santamaa (oik.) kertoo. Perhehoitaja Sari Petäjoki on pannut uudistuksia merkeille tyytyväisenä.